

ŠILUMOS KAINŲ NUSTATYMO AKTUALIJOS LIETUVOJE IR UŽSIENIO ŠALYSE

Dr. Valdas Lukoševičius

CŠT KAINŲ REGULIAVIMO PAGRINDINIAI BŪDAI

- 1. POLITINIS-SOCIALINIS;
- 2. RINKOS-KONKURENCINIS;
- 3. VALSTYBINIS-EKONOMINIS;
- 4. MIŠRŪS

1. ŠILUMOS KAINŲ POLITINIS REGULIAVIMAS

- Kainas nustato ministerijos, savivaldybės ar kitos žinybos;
- Taikoma kai kuriose posovietinėse valstybėse, Lietuvoje iki 1996 m.;
- Paprastas būdas, orientuotas į šilumos vartotojų mokumą, bet neefektyvus ir nepatrauklus investuotojams;
- Galimas tik tuomet kai CŠT nuosavybė valstybinė ir yra kiti šaltiniai finansuoti šilumos tiekimą bei plėtrą.

2. ŠILUMOS KAINAS REGULIUOJA RINKA

- Kainos nustatomos šilumos tiekėjo ir vartotojų sutarimu, o prižiūri tik konkurenciją kontroliuojančios įstaigos;
- Modelis taikomas daugelyje Europos Sąjungos šalių valstybių;
- Metodas tinka šalyse, kur CŠT sistemos optimalios, konkurentabilios ir patrauklios vartotojams;
- Ribotos galimybės užtikrinti plėtrą ir įgyvendinti valstybės ar visuomenės tikslus;

3. ŠILUMOS KAINAS NUSTATO ENERGETIKOS REGULIATORIUS

- Šilumos kainos, atspindinčios faktinę įmonių padėtį ir uždavinius, nustatomos regioninio ar nacionalinio reguliatoriaus;
- Taikoma daugumoje naujų Europos Sąjungos valstybių (Lenkija, Čekija, Lietuva ir t.t.);
- Objektyvi, ekonominiais principais pagrįsta kainodara, tinka kai reikia greitai atnaujinti ūkį, pritraukiant privatų kapitalą ir kitus resursus;
- Reikalinga vartotojų apsauga nuo monopolijų piktnaudžiavimo ir efektyvumą skatinanti kainodara;

EKONOMINĖS KAINODAROS PAGRINDINIAI PRINCIPAI

- 1. Sąnaudų padengimo kainodara - "Kaštai + pelnas":
 - A) "0";
 - B) Pelnas nuo apyvartos;
 - C) Pelnas nuo kapitalo;
- 2. Skatinamoji kainodara – "Ilgalaikė kainų kepurė".

1 "KAŠTAI + PELNAS"

- Dažnai revizuojami faktiniai kaštai ir jų pagrindu formuojama nauja šilumos kaina;
- Didelė motyvacija "pūsti" kaštus, ypač jeigu bendrovė privati;
- Daug ginčų dėl kaštų pagrįstumo, kuriuos dažniau laimi stiprioji pusė;
- Efektyvumo užduotis dirbtinė;
- Dažnai pastangos nukreipiamos kaštų didinimui, bet ne efektyvumui gerinti;

1. "KAŠTAI + PELNAS"

- Nulinis pelnas taikomas Danijoje, kur šilumos tinklų savininkai vartotojų bendrijos ar savivaldybės ir visos lėšos, reikalingos eksploatacijai ir plėtrai "įdedamos" į šilumos kainas ar tarifą;
- Pelnas "nuo apyvartos" skatina parduoti kuo daugiau ir brangesnės šilumos;
- Pelnas "nuo kapitalo" kelia grėsmę "perinvestuoti".

2. "KAINŲ KEPURĖ" – ILGALAIKIŲ BAZINIŲ KAINŲ PRINCIPAS

- Faktinės sąnaudos koreguojamos naudojant palyginamosios analizės metodą arba teorinius skaičiavimus;
- Pagrįstosios sąnaudos "užšaldomos" bazinės kainos laikotarpiui (3-5 metams), koreguojant tik pagal objektyvius kriterijus (infliaciją, kuro kainas ar pan.);
- Tiekėjas gali užsidirbti viršnorminį pelną tik gerindamas veiklos rodiklius (nauda tiekėjui);
- Pagerinti veiklos rodikliai įtraukiami į sekančią bazinę kainą (nauda vartotojams);
- Rizika – efektyvumas patikimumo sąskaita;

LIETUVOS ČŠT SEKTORIAUS EKONOMINĖ PADĖTIS

- Labai nuostolinga veikla (nuostolis 2007 m. apie 100 mln. Lt);
- Blogėja vartotojų mokumas, stoja plėtra, auga skolos ir palūkanos (2007 m. vien palūkanų sumokėta 18 mln.);
- ČŠT įmonės ir savivaldybės turi skolinimosi problemų;
- Dideli finansiniai įsipareigojimai: 650 mln. Lt, (2006 m.) o turto vertė apie 1500 mln.;

KAINODAROS IR REGULIAVIMO ĮTAKA DABARTINEI PADĖČIAI

- Neadekvatus kuro kainų įvertinimas;
- Kompensuojamos praėjusio laikotarpio išlaidos didina kainų "šuolius";
- Skolinimosi apimtys didina savikainą (palūkanomis) ir "suvalgo" amortizacijos ir nusidėvėjimo lėšas bei kitas planines sąnaudas – mažėja patikimumas;
- Investicijų finansavimui skiriama tik apie 20 proc. nuosavų lėšų;

UŽDAVINIAI LIETUVOS CŠT SEKTORIUI

- Būtina atnaujinti tinklus (kol kas pakeista tik apie 10 proc. seno tipo tinklų);
- Reikia skubiai statyti elektros generavimo įrenginius, ruošiantis Ignalinos AE uždarymui;
- Reikia finansuoti nuosavą dalį, net ir gavus Europos Sąjungos fondų lėšas;
- DĖL SUNKIOS EKONOMINĖS PADĖTIES CŠT BENDROVĖS NEPAJĖGS FINANSUOTI RENOVACIJOS IR PLĖTROS PROJEKTŲ.

PASIŪLYMAI KAINODAROS KOREGAVIMUI

- Vartotojų mokumui, šilumos kainų skaidrumui ir pasitikėjimui jomis pagerinti:
 - **Privaloma dvinarė kaina: pastovioji dalis (CŠT paslauga), kintamoji (kuro tiekėjams);**
 - **Naujų vartotojų prijungimas finansuojamas tiekėjų lėšomis, numatytomis investicinėje programoje;**
- **Įvesti diferencijuotą kainodarą kogeneracinėms jėgainėms;**

PASIŪLYMAI KAINODAROS KOREGAVIMUI

- Pagerinti investicijų finansavimą šilumos vartotojų lėšomis, skaidriau panaudoti išorines lėšas:
 - Į planuojamas bazines sąnaudas įtraukti lėšas suderintų investicijų finansavimui (plėtros fondas=investicinė programa-amortizacija);
 - Alternatyva – pripažįstama perkainuoto turto amortizacija=investicinei programai;
 - Plėtros fondo dydį mažina struktūrinių fondų ir kitos išorinės pajamos;

PASIŪLYMAI KAINODARAI KOREGUOTI

- Nustatant šilumos kainas išorines pajamas priskirti diferencijuotai:
- **Ekonominės paramos - energijos vienetui;**
- **Bendrosios socialinės paskirties – vienoda apimtimi visiems buitiniams vartotojams;**

IŠVADOS

- Dabartinė šilumos kainų nustatymo metodika ir reguliavimo principai iš esmės atitinka socialinę-ekonominę situaciją Lietuvoje bei kitų Europos šalių patirtį vykdant CŠT ūkio reformą.
- Siūlomi pakeitimai pagerintų finansinę-ekonominę CŠT sektoriaus būklę ir atitinka ilgalaikius šilumos vartotojų interesus;